

נפשית. אני חייב להרגם — או לשלחם ל-
ארצות הדמוקרטיות, שיפצו שם את מח-
לתם.”
אנו, ממשלתנו ומונהיגי מוסדותינו, לא
עשינו את כל מה שביכולתנו כדי שיום
כזה לא יחזור עוד.

★ ★ ★

ארגון הבריחה

איכמן (מלבד ויסליצשני, שנחלה עלידי הסלובקים) לא נמצא והועמד למשפט. איכמן חי. אינני יודע היכן. אפשר למצוא אותו. מקום הימצאם של כמה מאנשי מיפ קדת איכמן ידוע, ואני יכול להכין רשימה שלהם. אני מאמין שהעם היהודי ומנהיגיו עושים פסע בכך שאינם פועלים בכיוון זה. איכמן נאסר בסוף המלחמה והושם ב' מחנה מעצר אמריקני. הוא מסר ששמו אוטו אקמן, אך כשחזרו ב.ס. וילי הטל (שהוא שמו המזויף של הלטר האגן) הלשין עליו, נעלם איכמן או אקמן בצורה מסתורית מ' מחנה המעצר. מאז נודע מפעם לפעם על מקום הימצאו, אך אינני מאמין שנעשה ניסיון רציני לתפוסו. מדוע? היתכן שאיכמן יודע יותר מדי?

ארגון ההגנה שלנו ומוסדות אחרים לא עשו פעולה נמרצת אחרי המלחמה כדי ל' תפוסו. הקמנו ברוב הערים החשובות באירופה משרדי בריחה. תפקידם העיקרי היה לארגן את שארית הפליטה לעלות ארצה. רצו לבוא לישראל. אחדים רצו לחזור למקומות מהם הוגלו. אחדים שמעו כי משהו ראה את אחד מאהוביו — ילד, אשה, אח או אב — חי במקום מסוים. כך עברו יהודים את אירופה לאורכה ולרחבה, בכל כיוון. לא היו להם דרכונים, ולא ויזות. באותם ימים יכלו להסתדר גם בלעדיתם. מי שצא מתוך מחנה הסגר היה "עקור" ויכול לנוע בלי הגזירות המקובלים. משרדי הבריחה שלנו ארגנו נסיעות בכל אירופה, במשאיות ובקרונוט רכבת, שחצו את כל הגבולות ואיווריה כיבוש, ביבשת שליקקה את פצעיה.

מעשי ידי איכמן

של אלפי יהודים, חנוקי תא-הגזים, מוטלות למחרת כיבוש המקום בחצר מחנה-ההשמדה באושוויץ, כפי שצולמו

לא רק היהודים, גם הנאצים היו באותה תקופה בתנועת מתמדת. הם לא יכלו להישאר במקומות שבהם ביצעו את פשיעתם, מחשש שמישהו יכירם. הם גם לא העזו לחזור למקום מגוריהם מלפני המלחמה. לכן התחבאו רבים מהם שהיו מבוקשים עלידי השלטונות, או ניסו להגיע לארץ שבה לא היה עליהם לחשוש מן השלטונות. ספרד, דרום-אפריקה, ארצות ערב ואחרות היו מקומות מפלט כאלה. אך לנאצים היה ארגון טוב מזה שהיה לנו, היהודים, בבריחה. לכן אין זה מפליא שניסו לנצל את אפשרויותינו. מבלי להכנס לפרטים על חיי, אביא כאן את הדוגמה שב-1945 הצלחתי לעזוב את ארץ ישראל להגיע לאירופה, בעיקר כדי לגסות למצוא את מה שנותר ממשפחתי. באופן רשמי עזבתי עם פנחס ("מיני") גינסבורג (כיום מנהל כללי של משרד התחבורה) בסניף הראשי של הבריחה בגניבה. כמעט שלא היה לנו מגע ישיר עם פליטים ויוצאי מחנות הריכוז. שווייץ הייתה מרכז לענייני הכספים. כסף יהודי רב היה מינח בקופות הבנקים של שווייץ במשך כל תקופת המלחמה. תפקידנו העיקרי היה לספק כסף למרכזי הבריחה, להעביר כספים ולשלם עבור אוניות שהביאו לארץ יהודים באופן בלתי לגלי.

אמי מתה. היא מתה במשלוש מברגן-בלזן, בימים האחרונים של המלחמה, מרעב וטיפוס. אחת מאחיותי ובתה מצאית בפריס. שתי אחיות אחרות חיו בבודפשט. אחתי באה אלי לשווייץ. חברי הטוב פרץ רבו הביא את שני ילדי הקטנים לברטיסלבה, כדי שאוכל לקחתם עמי תחילה לשווייץ ואחר כך לתל-אביב. לי עצמי לא היה דרכון, אלא רק תעודת-מסע על שם בדוי. לילדי לא היו ניירות כלל. חברי הטוב רפי פרידל, שהיה אחרי כך קונסול ישראל בפראג, לקח אותי לצירות הבריטית. הם ידעו הכל על אודותי. אך בעניינים אישיים נוהגים האנגלים לעיתים קרובות באכזריות רבה. הם לקחו את תעודת-המסע שלי ושינו אותה באופן שיראה כאילו הילדים באו עמי מחיפה. כך שהם היו אתי באופן חוקי וחזרו עמי לארץ באופן חוקי. גם כיום אני מודה לפקידים האנגלים על טוב לבם. הצעד הבא בדרכי עם הילדים לשווייץ ולתל-אביב היה וינה. מובן שהלכתי מיד למשרדי הבריחה בפרנק שטרסר, אשר ב'נרנ', שבוואתם הימים קראו לו ארתור, ושכנים הוא מנהל משרד הבטחון שלנו, היה אחראי על ענף הבריחה בווינה. פגשתי את אשר בחיפה ובתל-אביב, והכרתי אותו היטב.

★ ★ ★

הנאצים התזכשו עד הבריחה

פעם, כשישבתי במשרד הבריחה בפרנק שטרסר, הכרתי פני אדם שנכנס בדלת. גם הוא הכירני, ובמיד הסתובב וניסה לצאת מהבנין. אך השתני אותו והצלחתי לדובבו. היה זה נהג ארי מבודפשט, שעזר לנו בימים הקשים של 1943/44 וגם התרחק כסף רב עבור עזרתו. כבר בבודפשט היו לו קשרים טובים עם נאצים גרמנים, בעיקר עם גרמנים משירות הריגול הנגדי.

פליא אותי לראות אותו במשרד הבריחה, ולא הבנתי מדוע ניסה להתחמק. עד מהרה מצאתי מה מעשיו: הוא שימש כאחד ממחליפי הכסף העיקריים בשביל ארתור ועובדי הבריחה האחרים בווינה. תמיד הצליח להשיג שערי-חליפין טובים יותר עבור הדולרים שהיו בידי אנשי הבריחה, ואף סיפק להם משאיות להעברת מלחמה פליטים מדי לילה לזלצבורג-לז' ואלמקומות אחרים. מחיריו היו נמוכים מאד, וכדאי היה לעבוד אתו. תוך שעה קלה נודע לי שגם בזלצבורג, בלינץ ובמקומות אחרים שימשו "חבריים" ותיקים אלה של שירות הריגול הגרמני בתפקידים דומים. הם כולם יכלו להחליף דולארים לפי שער נוח יותר, וכולם יכלו לספק לנו אמצעי-תובלה וזולים יותר מאשר סוכנים "אחרים". הוא הזכיר לי כמה שמות של שותפים אלה במלאכת הבריחה: יוזי וינינגר המכונה דורסט, רוזי שולץ, ורוולף סלדאק — כולם סוכנים נאצים, עמם קיימתי מגע ב-1943 ו-1944, בהונגריה. בימים ההם היו מעבירים את מכתבינו לאיסטנבול ולגניבה, ומביאים לנו משם מכתבים מנציגי הסוכנות. הראותם לפעולה וסכומי כסף פחות או יותר גדולים. הם היו גם מעבירים מכתבים וכסף לחברינו בבראטיסלבה ובסלובאקיה. לטרוינשטאט ולגיסאות רבים בפולין. תמורת שירותים אלה קיבלו מדינו רבבות רבות של דולארים.

אכן, היינו זקוקים לסוכנים הנאצים באותם הימים, והיינו שמחים על שיכולנו לקנותם. אבל הם לא חדלו בשל כך להיות נאצים, ולא ראיתי כל סיבה מדוע נמשיך לעבוד איתם גם עתה. איזה עזרה יכלו להגיש לנו עכשיו? ואו, כהרף-עין, הבינתי כי סוכנים נאצים אלה למדו במשך שנות המלחמה את שיטות המחתרנות היהודית להסתיר יהודים ולהעבירם מעבר לגבולות, לארצות נייטרליות, עתה, הבינתי, משתמשים הם באותן שיטות להעברת פושעים נאצים למקום מבטחים בארץ נייטרלית.

בדיוק באותו זמן הגיעה במקרה מבודפשט הידיעה כי שליחנו שם, יונה רוזנפלד, נעצר עלידי השלטונות. שייחל של הבריחה נעצרה ובחיפוש שנערך נתגלו בין היהודים כמה פושעים נאצים מבוקשים. שנינו להגיע בצורה זו לוינה. התברר עד מהרה כי במרכז התעלומה עמד אחד ולצר מבודפשט, שסיפק לבריחה משאיות זולות ודולארים בשער נוח. הסתבר כי לעיסקה זו היה צד שני. ולצר זה עזר לנאצים רבים (לא ידוע אם היו עשירים או מאות) לטשטש את עקבותיהם, לעבור ניתוח מילה ולמחוק את כתובות-הקעקע

עלידי הצבא האמריקאי. אדולף איכמן, שפיתח את שיטות ההשיג מזה לדגנת יעילות מחידה, פיקח על ביצוע ההריגה והיה אחראי באופן ישיר לפעולות ההשמדה שבוצעו במחנה זה, הגדול באירופה.

הסודיות של יחידות ה.ס.ס. את הנאצים האלה נהג לשלוח במשאיות שמכר בזול לארגון הבריחה. ליונה רוזנפלד וליתר השליחים לא היה, כמובן, מושג מכל הפעולה המחתרנית שנעשתה בתוך פעולתם המחתרנית שלהם. את הלקח ממקרה זה לא למדנו.

★ ★ ★

בעקבות איכמן — לספרד

מיחרתי למסור לארתור את הידיעות ששאבתי ממחליפי-הכספים "היהודית". הוא נדהם מן הגילויים. קיימנו התייעצות עם גדעון רופה (כיום רפאל), שנמצא אף הוא אותו זמן בווינה. כעבור כמה שעות ניסו השניים להגיע אותי, בכל מיני תשובות. גדעון וארתור הסבירו לי כי אותם סוכנים נאצים-לשעבר פעלו עתה בשרות שלטונות הכיבוש האמריקאים או הבריטיים, ונהנו מחסותם ואי-אפשר לעשות נגדם דבר. הודעתי על כל העניין למשרד המרכזי של עליה ב' בתל-אביב ולראשי הסוכנות. חזרתי פעם אחר פעם על דו"ח זה, ותבעתי שתיערך חקירה. שום דבר לא קרה. מדוע? בשנים שלאחר מכן נמסר מדי פעם כי איכמן נראה במקומות שונים בעולם. ב-1953/54 הצלחתי להתחקות בעקבותיו, עד לספרד. סוחר בחפצי-אמנות סיפק לי מעט אינפורמציה, ולפיה נפגשתי עם קצין ס.ס. לשעבר, שחי בברצלונה.

אני משוכנע כי אותו איש קיים קשרים עם איכמן. אבל לא הגעתי רחוק עמו. לא היה לי כסף, וקצין ה.ס.ס. לשעבר הריח עובדה זו במהרה. הובלתי גם למסעדה אשר בה, כך נאמר לי, נהג איכמן להתארח. אלא שהוא כבר לא היה שם. שמועות אמרו כי נסע לדרום-אמריקה. העברתי את תוצאות חקירותי לראש שירותי הבטחון שלנו. הוא פגש אותי לשם כך במלון פנסיון מטרופול בפאריס, אבל אינני חושב שנעשה דבר אחרי שמסרתי את הדו"ח. ואני שוב תמה: מה הסיבה? ב-1956 קיבלתי הודעה כי איכמן נמצא בקהיר, אולם לא יכולתי לאמתה. ב-1957 אמר לי הרר בוכטאל, התובע המחוזי הכללי של הסן, שעצר את פושע המלחמה קרומאי: "אנחנו יודעים את כתובתו של איכמן. לצערי, איני יכול למסור לך אותה. אבל העברנו אותה למשרד החוץ שלכם."

מאז לא שמעתי דבר על כך. האמנם הועברה הכתובת לידיעת משרד החוץ שלנו? האם ננקטו צעדים כלשהם?

★ ★ ★

מדוע לא הוגשה עזרה?

העם היהודי עשה שגיאות רבות, אך בשום מקרה לא נעשו שגיאות כה רבות כמו ביחסינו עם הנאצים. דבר זה מתייחס גם לשנים שלפני תפיסת השלטון בגרמניה עלידי הנאצים. הנהגה יהודית מוכשרת הייתה יכולה לקרוא את הכתב שנרשם על הקיר. הם היו יכולים לנקוט בצעדי זהירות כלשהם.

גם בשנים שבין השלטות הנאצים בגרמניה ופרוץ מלחמת העולם עשינו שגיאות חמורות שעלו בדם יקר. אז היו הנאצים מוכנים להרשות ליהודים להגר מארצות שלטונם. אך למנהיגינו חסרו המעוף והתקיפות הדרושים כדי למצוא להם מספיק מקומות קליטה. עמי המדינות הגדולות וממשלותיהן לא הראו עניין מיוחד בגורל היהודים. מנהיגינו ריכזו את מאמציהם בעיקר על ארץ-ישראל — ואנגליה לא הייתה מוכנה לשנות את עמדתה.

מה עשינו אנו, מיזמתנו, כדי למנוע את האסון שהתקרב יבא? מה היו התנצויות שיעקב אדלשטיין הביא מטעם איכמן לקונגרס הציוני האחרון לפני פרוץ המלחמה? מדוע היה עליו לחזור לגיסו טרוינשטאט ולמותו, ללא תוכנית-הצלה? גם כשגודי ההשמדה ותארי הגאונים חיסלו אלפי יהודים ליום, היו אפשרויות להגיש עזרה — והן לא נוצלו.

אולי אחד מתוך כל מאה שליחים שהיו באירופה נשאר שם לעזור ליהדות בשעת הצורך שלה. רק בשווייץ ובסקנדינביה נשארו על משמרתם כמה חלוצים כמו נתן שחלב ומשה קצנלסון. היתר, שנהגו לאסוף תרומות מיהודי אירופה, עזבו אותם לגורלם וחזרו אליהם רק אחרי המלחמה. מדוע לא נשלח יותר כסף לגיסאות ולמחתרת היהודית, כדי לעזור להם במאבקם? עם יותר כסף, יכלו יותר יהודים להינצל, לעבור את הגבול. יהודים רבים יותר היו יכולים להצטייד בתעודות מזויפות, או להסתתר במחבואים עד עבור זעם. אפשר היה להקים תנועות-התנגדות יעילה יותר, שתגן על מה שעוד נותר להגן בנושק. ומדוע לא נתקבלה הצעתו של ויסליצני, אותה הציע לגיון פליישמן בראטיסבא ב-1942? הצעתו: "יופסקו הגירושים בכל רחבי אירופה. מלבד גרמניה גופא, אם ישלמו היהודים כופר — 200 אלף דולר עבור כל חודש בו לא יבוצע גם גירוש אחד."

לכך השיב נשיא הגיונט בשווייץ: "חוקי המטבע של בעלות הברית אינם מרשים העברת סכומים כאלה לשטח גרמני."

אם היה אמנם כך — מדוע לא העבירה הנהגה היהודית כסף זה בצורה בלתי חוקית? הרי סכומים גדולים מזה עמדו לרשותה. ויש לזכור שאותו מנהיג נאצי היה מוכן להתנות את התשלום בזה שהוא עצמו ימלא תחילה אחר הבטחתו, שלא לבצע שום גירוש יהודים למחנות ההשמדה. מדוע לא נאמר לוויסליצני: "בסדר. קיים את הבטחתך. אל תהרוג ואל תגרש יהודים יותר. נשלם לך את כופר-הדם אחר-כך."

★ ★ ★

הצעת איכמן

מדוע נעשו שגיאות כה נוראות מצידנו? מדוע לא נערכה שום חקירה לקבוע מי היה אחראי לטעויות אלה? אני אישית הבאתי הצעה כזאת לנציגי הסוכנות באיסטנבול. איכמן אמר לי אישית:

(המשך בעמוד 70)